

Pastor Heinsen i Brørup.

Af *J. K. Jensen.*

Blandt de Brørup Præster er der en, Pastor Heinsen, hvis Minde har levet i Sognet gennem Menneskealdre, dog ikke just fordi han var nogen betydelig Præst, men fordi han paa mange Maader viste sig saa mærkelig, at han nødvendigvis maatte komme i Folkemunde.

1876 sendte han nogle Meddelelser om sit Levned til Pastor Feilberg. Heri fortæller han, at han er født 29. Jan. 1802 i Neu Horsbüle, Horsbüle Sogn, Wieding Herred, Tønder Amt, hvor hans Forældre var Bønder. Da Forældrene døde tidlig, kom han allerede som Dreng ud at tjene hos de omboende Bønder. Hans Fødebys Sognepræst tog sig af ham og underviste ham selv, saa tit han havde Lejlighed. 1822 blev han optaget paa Seminariet i Tønder og fik her tillige Undervisning i Fransk og Latin.

1823 kom han paa Latinskolen i Haderslev, og efter 5. Aars Forløb kom han til Universitetet i Göttingen. Her opholdt han sig i 1½ Aar og kom i Efteraaret 1829 til København, hvor han tog Embeds-eksamen i 1832. Under Pastor Holms Sygdom i Dalby-Stubberup varetog han dennes Embede til 1838. Derfra tager han til København og beskæftiger sig med Oversættelser fra Fransk til Tysk, og 1840 blev han kaldet til Sognepræst i Rødding, Løvel og Peder-

strup i Viborg Stift. Derfra blev han 1846 kaldet til Sognepræst i Brørup og Lindknud. Under Krigen 1848—50 havde en stor Del af Præsterne i det sydlige Slesvig forladt deres Embeder, og han modtog da som den, der var tysk Sprog mægtig, Anmodning fra Ministeriet om at modtage Konstitution som Præst i Garding og Provst i Ejdersted og kom dertil 29. Septbr. 1850 under Frederikstads Brand. Under vanskelige og til Tider livsfarlige Forhold fungerer han saa der til 1854 og overtog saa atter sit Embede i Brørup 1. Maj. Under Fraværelsen var Embedet blevet besørget af Kapellan Kjær til almindelig Tilfredshed. Heinsen var saa her til 1868, da han paa Grund af Sygdom tog sin Afsked.

Under hele sin Virksomhed har han, saa tit der var Lejlighed, givet Undervisning i Tysk, Fransk, Latin og Dansk. Han blev 1837 gift med en Kreolerinde Marie Elisabeth Schmidt fra Kristianssted, St. Croix; hun var født der 1802.

I Ægteskabet var der 4 Børn, en Datter er født paa Kristianshavn, mens de tre andre er født i Rødding Præstegaard. Hans ældste Søn var sindsvag, døde 23 Aar gl. og ligger begravet paa Brørup Kirkegaard. Den yngste Søn, Rasmus Kai Heinsen var i Huset hos Kaptain Suenson i Ribe, og kun 18 Aar gl. gik han med som frivillig i 1864, blev senere Købmand og døde kort efter han havde haft Bryllup med en Pige fra Ørre. Efter sin Afsked 1868 tog Pastor Heinsen — da hans Hustru allerede var død — Ophold hos en Datter, der var gift med Kordegn Carstens i Ærøskøbing og døde her 1882.

Det var en trist og død Tid, mens han var Præst i Brørup, og han skulde ikke bringe Liv i de døde Forhold, Rationalist som han efter al Sandsynlighed var, og som det jo hørte Tiden til, og hvis det passer,

hvad Folkemeningen er, at han er Forfatteren til »Mindekrans over Lærer og Kirkesanger Hansen«, saa er her efter min Mening et utvetydigt Bevis herfor; thi her findes de svulstige Ord og de mystiske Billeder og et lille Stænk af Guds frygt og Evighedshaab, idet Slutningen jo lyder:

»I et lille snevert Kammer,
 hvor han ligger lun og varm,
 har han glemt al Jordens Jammer
 hos Gud Faders milde Barm!«

I hans Tid indvandrede flere tyske Familier, dog kun fra Sydslesvig, her til Sognet og købte Ejendomme. Gang paa Gang kom hans Forkærlighed for det tyske Sprog for Dagen, og ikke mindst overfor disse indvandrede Familier ved Daab, Kirkegangskorner, Konfirmation, men ogsaa ved Gudstjenester. Dette harmede den danske Befolkning sig over. Adskillige Gange forrettede han kirkelige Handlinger paa Tysk, ja, holdt endog tysk Gudstjeneste. Dette gav Anledning til, at »Dansk Folketidende« fik Meddelelse herom og skrev om det i flere Artikler. »Fra Kongeaaen«. Dermed var det over hele Landet, og Orla Lehmann rettede da med Landstingets Samtykke følgende Forespørgsel til Kirke- og Undervisningsministeren:

»Forholder det sig rigtigt, hvad der offentlig er paa-
 staaet, at der i en dansk Kirke i Nørrejylland har været afholdt tysk Gudstjeneste for tyskfødte Medlemmer af Sognet, og at dette har fundet Billigelse hos den gejstlige Øvrighed?«

Ministeren erklærede hertil, at paa det første Spørgsmaal maatte han svare »Ja«, men paa det sidste »Nej«, og ydermere kan det tilføjes, at Biskoppen gentagne Gange har gjort Indstilling til Ministeriet om, at ved-

kommende Præst maatte faa Afsked, om ikke just af disse Grunde, saa for hans »Besynderlighed«. Pastor Heinsen erklærer paa Biskoppens Forespørgsel følgende: »Der er kun en Gang holdt tysk Prædiken i Brørup Kirke i den Tid, jeg har været ansat her, kun et Barn konfirmeret i dette Sprog og det med vedkommende Ministeriums Tilladelse, kun et Par ægteviet i dette Sprog, nemlig en Lippe-Detmolder med en tysk Pige, der tjente hos min Forpagter, og hvoraf ingen forstod et dansk Skriftord. Derimod har jeg ofte holdt en Skriftetale og uddelt den hellige Nadver i det tyske Sprog, ved hvilken Lejlighed der sædvanlig ogsaa har været Barnedaab og Kirkegangskone, dog kun en Gang aarlig, og siden 1862 kun en Gang, nemlig 1864, da en af de nylig her i Sognet bosatte Tyskeres Hustruer, hvis Børn jeg havde nægtet at døbe hjemme, begærede at tolke Gud ogsaa offentlig sine Følelser efter mange udstaaede Lidelser. Med mit Vidende er der i Aarene 1864 og 1865 ikke talt et tysk Ord i de mig betroede Kirker, uden dog at kunne eller ville beedige, at jeg mulig kan have tiltalt en Kirkegangskone i dette Sprog!« Præsten har gjort det ud fra den Forudsætning, at da der var indvandret flere tyske Familier, vilde det tyske Sprog kunne bruges til større Opbyggelse for disse, og han erklærer, at hvis det er ulovligt, er han rede til at lyde Landets Love. Sagen endte med, at Ministeriet paalagde Biskoppen at tilkendegive ham Ministeriets Misbilligelse af den uberettigede Brug, han har gjort af det tyske Sprog ved Udførelsen af sine Embedshandlinger i Kirken, samt indtrængende paalægge ham for Fremtiden at afholde sig derfra. Skønt der tidligere sine Steder var prædikedet paa Tysk gennem mange Aar, f. Eks. i Frederiks, den tyske Koloni paa Alheden, vakte det Opmærksomhed og Harme blandt Befolk-

ningen i Brørup, der vel mente, at de faa Tyskere, spredt i et stort dansk Sogn, ganske sikkert maatte forstaa Dansk. Nu vilde alle vel betragte det som en Selvfølge, at Forkyndelsen og Forvaltningen af Sakramenterne skete paa et Sprog, vedkommende forstod. Pastor Heinsen var vist nærmest tysk Helstatsmand, og man var aabenbart bange for, at der laa andet bag, flere Gange skal nogle have forsøgt at fortrænge Præsten fra Embedet, men dette førte ikke til noget, og Pastor Heinsen skal have sagt, at dette fik de ikke noget ud af, og det viste sig stadig, han fik Ret. Overfor hans Begavelse og Dannelse kunde de ikke klare sig.

I de første 14 Aar, Heinsen var Præst her, var den saakaldte »gamle Degn«, Niels Hansen, endnu levende og var i Virksomhed. Hidindtil havde vi haft »studerende Degne« — Studenter og Teologer. Men disse havde aldrig kunnet faa Indpas og Tillid iblandt den jævne Bondebefolkning, de var og blev fremmede. Nu fremstaar et nyt Hold af Degne, der er udgaaet af Bondestanden selv. De skulde tillige være Skoleholdere. Man mærke sig bare Navnet paa Stillingen. Niels Hansen undertegnede sig »Kirkesanger og Skolelærer«, hans Formand: »Sognedegn til Brørup—Lindknud«. Dette Hold af Degne nød megen Tillid og havde stor Anseelse blandt Bønder. Det var jo en af deres egne, og af disse var Niels Hansen.

Han var en meget anset Mand, var forberedt til Gerningen af Pastor Krarup i Føvling, hvor han var født, og eksamineret af Provst Vilstrup i Borris. Han blev ansat her i 1816 og var her til 1860. Baade som Lærer og ikke mindre som Landmand var han meget skattet og blev derfor, som det vil forstaas, saakaldt »Sognekonge«. Det er derfor ogsaa forstaaeligt, at da der i 1848 var Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling valgtes han paa Stensvanggaard, der den Gang

var Kro. Han døde i Embedet 1860, og dette skete altsaa i Heinsens Tid. I »Ribe Stiftstidende« 1860, Nr. 114 blev han hyldet i et overmaade pompøst og svulstigt Digt, som efter Sigende skal være forfattet af Heinsen. Det er senere trykt i O. Nielsens: Malt Herred.

— — —

Iblandt Pastor P. Heinsens »Besynderligheder« var hans ved forskellige Lejligheder i høj Grad urimelige Udtalelser. Enkelte Gange kan man skønne Tendensen med Overdrivelsen; men det er langt fra Tilfældet ret tidt. Nu maa man jo ogsaa huske, at naar Historierne i de mange Aar har gaaet deres Gang, er de nok i Tidens Løb vokset. Man kender jo Historien om en Fjer, der kan blive til fem Høns. Saa meget kan dog vistnok slaas fast, at naar han fortalte, havde han Trang til Overdrivelser. Jeg skal nu fortælle nogle af de Historier, som jeg har hørt dem, og som de fortælles her paa Egnen.

Først skal jeg begynde med, hvad jeg hørt om hans Konfirmandundervisning. En Dag var han kommen ind paa fysiske Betragtninger: »Al Ting i Verden skal ha Luft, ogsaa du, mit Barn. Mens jeg var hjemme, skulde min Far og Mor paa Arbejde, og jeg skulde blive hjemme og koge Grød, og for at den rigtig kunde koge, lagde jeg en stor, en vældig stor Sten oven paa Laaget, men hvad skete? Gryden sprang itu, det var Luften, mit Barn!« Naar Præsten underviste, sad han gerne med lukkede Øjne, men saa kunde han pludselig slaa dem op og tage et Overblik over Forholdene, og da opdagede han en Dag, at en Dreng sad med sin Haand i en Piges Lomme, formodentlig for om muligt at hapse en Kage; thi det var lige efter Jul. »Hvad er der i Vejen med dig, min Dreng, fryser du dine Hænder? Hent mig mine store laadne Handsker!«

Dem maatte Drengen saa tage paa og sidde med hele Timen.

En Dag fortalte han dem om Baptisterne, der i hans Tid drev deres Virksomhed i Sognet og døbte Folk i en Mergelgrav paa Jens »Føringer«s Mark i Tirslund. »Det var Vinter, og Fynbosmedens Kone skulde døbes. Alt sit Tøj maatte hun afføre sig, blev hisset ned i Graven og spurgt, om hun saa den Helligaand? Første Gang sagde hun »Nej«. Men næste Gang »Ja! Men da hun saa kom op og skulde iføre sig Tøjet og havde Særken over Hovedet, siger hun: »Den er da Satans snever!« Øjeblikkelig maatte hun ned igen, for hun havde jo bandet. Men ved I, hvad hun saa, Børn? Hun saa Jens Føringers gamle graa Kat, for den havde han druknet der; han har selv fortalt mig det!«

En Dag er han til Gilde i Tirslund hos den saakaldte Jens »Føringer« — han havde i sin Tid arbejdet paa Før — og da kommer Mændene til at tale om Pløjningen, men ingen pløjede saa dybt som Jens Føringer. Folk syntes nok, det var mærkeligt, da Marken var let Sandjord. Saa siger Præsten: »Det er ikke noget, hjemme, hvor jeg er fra, pløjer Folk 15 Alen ned i Jorden!« De forsamlede protesterede, men Præsten blev ved sit: »Det er, ved Gud sandt«. Til sidst var der en, der kom til at snakke med Præsten paa To Mands Haand og siger saa, at Præsten maatte da forstaa, at det var en Umulighed. »Jo, det ved jeg nok, men Jens Føringer løj, og saa vilde jeg gøre det endnu bedre«.

Der siges, han var meget godgørende, men han gav i Flæng og saaledes, at de savnede hjemme. Ved Vejen til Lindknud boede en Familie, der sad i smaa Kaar, men ogsaa forstod at benytte sig af Præstens Godgørenhed. Naar de saa vidste, han kom forbi og kom

ind, tog de Maden af Bordet og sad saa og spiste Kartoffler, som de dypede i Salt. Præsten roste dem for deres Nøjsomhed, og stundom tog han selv en Kartoffel med. Og naar han saa gik – Folkene vidste nemlig, naar der var Offerdag i Lindknud, saa greb han i Lommen og gav dem Penge, uden at erkyndige sig om Beløbet. Men imod sin Familie var han ikke for venlig, naar de manglede Penge. En Dag har de Fremmede, og de er i Lag med at spille Solo. Præsten spillede med. Saa kommer hans Kone ind og siger: »Maden er færdig!« Præsten sad med et stort Spil og vilde ikke afbrydes, og i sin Ivrighed støder han til hende, saa hun falder og slaar sig slemt og klager højt. Men Præsten siger bare: »Det var slemt! Solo!«

Vorbasse Marked maa have været meget imponerende i hine Tider, for Præsten sagde: »Der samles aarlig flere Millioner Mennesker!« Det maa have været fattige Forhold i Lindknud, for »der dør aarlig flere Tusinder af Sult!« Ja, til sidst lod han sig dog prutte til »flere Hundrede«.

Præsten var jo født Formand i Sogneforstanderskabet. En Dag, da dette havde Møde, kommer en ung Bonde fra Tirslund til Præstegaarden og træffer først Præsten: »Hvad vil Du her? Ud med Dig!« Den unge Mand blev helt forfjamsket og kunde ikke faa sit Ærinde fremført, men er allerede paa Vejen ud, da heldigvis et af Medlemmerne, der kender ham, kommer til og siger: »Ja, men Hr. Pastor, lad os dog høre, hvad han vil!« Og saa fik Sagen en heldig Løsning. Det var hans Skatteforhold, som han ønskede ordnet.

En Dag stod Præsten paa Kirkegaarden og skulde kaste Jord paa en Mand. I Talens Løb siger han: »Og hun fødte sine Børn med Smerte!« Den afdødes

Datter hviskede da til Degnen om Fejltagelsen, men denne vilde ikke tage sig af. Sagen. Saa raabte Datteren højt: »Ja, men de wor mi Faaer, Hr. Pastor, de wor mi Faaer!« Men det gjorde ikke Indtryk paa Præsten, han fortsatte bare og sagde: »Lige meget, lige meget!« I Sydslesvig i Præstens Hjemstavn maa der have været store Forhold. Han fortalte om en stor Gaard dernede. Der var fire Hundrede Karle paa den, og de spiste i en stor Spisesal, og Ejeren sad i Midten med en Pisk i Haanden. Det kunde have sin Vanskelighed at styre saa stor en Flok, men ved stadig Øvelse var han blevet saa sikker paa Haanden, at han altid kunde ramme vedkommendes Næse, som paa en uheldig Maade gjorde sig bemærket.

Trods sine Særheder var Pastor P. Heinsen afholdt af en Del af sin Menighed, ikke mindst Smaafolk. Det var jo saaledes den Gang, at naar Præsten var »en flink Mand«, saa bødede det paa megen Uduelighed og Uskikkethed. Det var naturligt, at han i særlig Grad følte sig knyttet til Smaakaarsfolk. Dem forstod han og havde selv i sit Hjem været Vidne til den Kamp, der maa føres for at klare Tilværelsen. En af Præstens Konfirmander, der holdt meget af ham, gav ham det Skudsmaal, at overfor hende og hendes Hjem havde Præsten været en god Mand, tjenstvillig og rede til at hjælpe, og han havde været retsindig nok til at foretrække hende, der var velbegavet og flittig, men fra et fattigt Hjem, til Trods for de store Anstrengelser, der blev gjort fra mere formaaende Side for, at deres Børn skulde foretrækkes. Der var hos Præsten og i Skolen, hvor Børnene sad efter Dygtighed, stor Rift om de øverste Pladser, og naturligvis ikke mindst Nr. 1; men den fattige Pige blev foretrukket trods alt, fordi hun fortjente det. Om hendes Konfirmations-Forberedelse har hun ingen Erin-

dringer; men det var vel saa tidt paa den Tid, at denne gik Børnene over Hovedet. I det hele faar man det Indtryk af de faa spredte Træk, man endnu kan faa om hans Virksomhed, at han var en velmenende Mand, og saa saa man gennem Fingrene med hans Særheder. Til Tider kunde han holde ret gode Taler, men tit glippede det, fordi han tabte Traaden og kom ind paa mange Ting, som ikke hørte hjemme i en Prædiken, og langt blev det ogsaa under saadanne Forhold.

Tysk var han, og da han tillige var ret uberørt af Tidens nationale og religiøse Røre, maa han snarest betegnes som tysk Helstatsmand. Hvor skulde han være andet, født som han var i Sydslesvig, uddannet paa Tønder Seminarium, Latinskolen i Haderslev og Universitetet i Göttingen, for til sidst at tage Embeds-eksamen i København. Dansk Litteratur og Aandsliv har han næppe beskæftiget sig synderlig med.

(Kilder: Mindekrans over N. Hansen, Ribe Stiftstidende 1860, Nr. 114. Dansk Folketidende. Selvbiografi, sendt til Pastor Feilberg 1876. Mundtlige Meddelelser fra hans Konfirmander og flere af Sognets gamle Mennesker, som jeg personlig har kendt).
